

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

AJINIYOZ NOMIDAGI NUKUS DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

“TASDIQLAYMAN”

O‘quv ishlari bo‘yicha prorektor

M.Ibragimov

06 2025-yil

HOZIRGI O‘ZBEK ADABIY TILI (LEKSIKOLOGIYA)

FANI BO‘YICHA

SILLABUS

Kunduzgi ta’lim shakli uchun
(2-kurs)

Bilim sohasi: 100000 – Gumanitar
Ta’lim sohasi: 140000 – Pedagogika
Ta’lim yo‘nalishi: 60111400 – O‘zbek tili va adabiyoti

Modul / FAN SILLABUSI
Turkiy tillar fakulteti
60111400 — O‘zbek tili va adabiyoti ta’lim yo‘nalishi

Fan nomi:	Hozirgi o‘zbek adabiy tili
Fani	Majburiy
Fan kodi:	HO‘AT104
Semestr	III
Ta’lim shakli:	Kunduzgi
Mashg‘ulotlar shakli va semestrga ajratilgan soatlar	120
Ma’ruza	20
Amaliy mashg‘uloti	20
Laboratoriya mashg‘uloti	-
Seminar mashg‘uloti	20
Mustaqil ta’lim	60
Kredit miqdori:	4
Baholash shakli:	Imtihon
Fan tili:	O‘zbek
Fan maqsadi (FM)	
FM1	Fanni o‘qitishdan maqsad – talabalarni hozirgi o‘zbek adabiy tilining nazariy masalalari (tushunchalar, nazariyalar va ularning isboti, sohaning amaliy masalalarini yechish usullar va boshqalar) bilan tanishtirishdan iborat. Ayni paytda u talabalarni shu sohada mantiqiy fikrlashga, ilmiy xulosa chiqarishga, adabiy tilning nazariy va amaliy muammolarini hal etish ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.
Fanni o‘zlashtirish uchun zarur boshlang‘ich bilimlar	
1.	Hozirgi o‘zbek adabiy tili HO‘AT104
Ta’lim natijalari (TN)	
	<i>Bilimlar jihatidan:</i>
TN1	“Hozirgi o‘zbek adabiy tili” ning fan sifatidagi o‘rni, uning umumxalq tili bilan aloqasi, rivojlanish va qo‘llanilish tamoyillari haqida

	tushunchaga ega bo'lishi;
TN2	Adabiy tilning o'ziga xos me'yorlarini anglash uni shevadan farqlay olish ko'nikmalariga ega bo'lishi;
TN3	Adabiy tilning ijtimoiy mohiyatini tushuntira bilish, fonetika adabiy talaffuzini shakllantirish omili ekanligini aniqlash, til va nutqni, tovush va fonemani farqlash, talaffuz va imlodagi munosabat va ziddiyatlarni farqlash malakalariga ega bo'lishi kerak;
	Ko'nikmalar jihatidan:
TN5	Talabalarga hozirgi o'zbek adabiy tili fanining ahamiyati
TN6	O'zbek tili fonetikasi, fonologiyasi, grafika, orfografiyasi va orfoepiyasi, morfologiyasi, sintaksisi, punktuatsiyasi va uslubiyatining nazariy asoslariga oid bilim va tushunchalar berish
TN7	Adabiy tilning shevalarga munosabati, o'zlashtirilgan nazariy bilimlarini amaliyotda qo'llay olishga o'rgatish va natijada talabalarda o'zbek adabiy tilining asoslari va og'zaki adabiy tilning yozma adabiy nutq me'yorlariga munosabati kabilarni bilish
TN8	Grammatik qoidalarga tayanib, o'z fikrini hayotiy misollar orqali asoslash
Fan mazmuni	
Mashg'ulotlar shakli: Ma'ruza (M)	
M1	Leksikologiya haqida umumiy ma'lumot
M2	Leksikologiyaning turlari: umumiy, xususiy, qiyosiy, nazariy va amaliy leksikologiya
M3	Leksema va uning til qurilishidagi maqomi
M4	O'zbek tilida leksemaning va leksik ma'noning semantik tarkibi.
M5	O'zbek tili leksikasining tarixiy taraqqiyoti
M6	O'zbek tili leksikasida eskirish va yangilanish jarayonlari
M7	Leksemalarning ishlatilish doirasi
M8	O'zbek tili frazeologiyasi
M9	Leksikografiya haqida ma'lumot ¹
M10	Lug'at va uning turlari ²
Mashg'ulotlar shakli: Seminar mashg'ulot (S)	
S1	O'zbek tili leksikasida o'z va o'zlashgan qatlamlar. O'z va o'zlashgan qatlamlarning o'ziga xos xususiyatlari
S2	Leksemalarning ishlatilish doirasi: dialektizmlar, kasb-hunar leksikasi, jargonlar, argonlar, vulgar birliklar

¹ Эл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті

² Эл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті

S3	O‘zbek tili leksikasida eskirish va yangilanish jarayonlari. Zamonaviy qatlam. Eski qatlam: istorizmlar va arxaizmlar. Yangi qatlam: neologizmlar
S4	Frazeologik birliklar. Frazeologik birliklarning ko‘chma ma’noga asoslanishi. Frazeologik birliklarning ifoda va mazmun plani.
S5	Lug‘at tiplari va turlari. Qomusiy lug‘atlar va ularning turlari.
S6	Lug‘at tiplari va turlari. Qomusiy lug‘atlar va ularning turlari.
S7	Maxsus yoki filologik lug‘atlar va ularning turlari. Bir tilli va ko‘p tilli lug‘atlar
S8	Maxsus yoki filologik lug‘atlar va ularning turlari. Bir tilli va ko‘p tilli lug‘atlar
S9	O‘quv lug‘atlari. Ularning tuzilishi, tarkibi va turlari
S10	O‘quv lug‘atlari. Ularning tuzilishi, tarkibi va turlari

Mashg‘ulotlar shakli: Amaliy mashg‘ulot (A)

A1	Leksik ma’no taraqqiyotiga olib keluvchi lisoniy va nolisoniy omillar
A2	Bir ma’nolilik (monosemiya) va ko‘p ma’nolilik (polisemiya)
A3	So‘zlarda ma’no ko‘chish yo‘llari (metafora, metonimiya, sinekdoxa, vazifadoshlik va kinoya)
A4	Leksemaning uzual hamda okkazonal ma’nolari haqida ma’lumot
A5	Konnotativ sema. Emotsional-ekspressiv bo‘yoqdorlik, uslubiy ma’no
A6	O‘zbek tilida leksik-semantik sistemalar. O‘zbek tili leksikasining tarixiy taraqqiyoti
A7	Leksemalarning ishlatilish doirasi. Sinonimiya. Sinonimiyaning ko‘rinishlari. Leksik sinonimlar, sinonimik qator, dominanta. Leksik sinonimlarning turlari: 1) ideografik sinonimlar; 2) uslubiy sinonimlar; 3) nutqiy sinonimlar; 4) kontekstual sinonimlar; 5) absolyut sinonimlar (yoki leksik dubletlar). Leksik sinonimlarning paydo bo‘lishi. Sinonimiya va polisemiya. Sinonimlarning tildagi ahamiyati.
A8	Leksemaning paradigmatic va sintagmatic munosabatlari
A9	Antonimiya. Lug‘aviy antonimiya. Leksik antonimiya va antonimik juftlik. Kontekstual antonimiya. Antonimiya va enantiosemiya. Antonimiya va polissemiya. Antonimlarning uslubiy ahamiyati
A10	Omonimiya. Omonimiyaning ko‘rinishlari. Leksik omonimlar. Omoformalar. Omonimiya va polisemiya. Omonimlarning yuzaga kelishi. Omonimlarning ahamiyati. Omonimiyaga yondosh hodisalar: Leksik paronimiya, giponimiya, graduonimiya, partonimiya.

Mustaqil ta’lim (MT)

1	O‘zbek tili leksikasining tarixiy taraqqiyoti	12
2	O‘zbek tili leksikasida eskirish va yangilanish jarayonlari	12
3	O‘zbek tili leksikasida o‘z va o‘zlashgan qatlam	12
4	Tarixiylik jihatdan o‘zbek tili leksikasi	12
5	Iste’mol doirasi chegaralangan leksika	12

Asosiy adabiyotlar

1	Sayfullayeva R.R., Mengliyev B.R, Boqiyeva G.H., Qurbonova M.M., Yunusova Z.K., Abuzalova M.K., Hozirgi o‘zbek adabiy tili. O‘quv qo‘llanma. – Toshkent, 2006 – 391 b.
---	--

2	Jamolxonov H.A. Hozirgi o‘zbek adabiy tili. O‘quv qo‘llanmasi. 1-qism. – Toshkent, Nizomiy nomli TDPU bosmaxonasi, 2004
3	Qurbonova M.M . Hozirgi zamon o‘zbek tili (sodda gap sintaksisi uchun materiallar) – Toshkent, O‘zMU, 2002
4	Qurbonova M., Sayfullaeva R., Boqieva N., Mengliev B. O‘zbek tilining struktural sintaksisi. – Toshkent, O‘zMU, 2004
5	Mirtojiev M.M. Hozirgi o‘zbek adabiy tili. I jild – Toshkent, O‘zMU, 2004
6	Mirtojiev M., Muhamedova S. O‘zbek tilida so‘z valentliklari (monografiya). -T., 2014

Qo‘shimcha adabiyotlar

1	Qilichov Ye. Hozirgi o‘zbek adabiy tili. Ma’ruza matnlari. To‘ldirilgan 2 -nashri. – Buxoro: “Buxoro universiteti”, 2001.
2	Nurmonov A. O‘zbek tilshunosligi tarixi. O‘quv qo‘llanma T.: O‘zbekiston, 2002
3	Nurmonov A. O‘zbek tilining nazariy grammatikasi. Morfologiya
4	Nurmonov A., Yoldoshev B. Tilshunoslik va tabiiy fanlar (o‘quv qo‘llanma). -T., 2001.
5	Hojiev A. Tilshunoslik terminlarining izohli lug‘ati.- T., 2002
6	Rahmatullayev Sh. Hozirgi adabiy o‘zbek tili (darslik). –T., 2006
7	Ferdinand de Saussure . Course in General Linguistics. –Nyu York Citiy, Kolumbia Universiteti Press, 2001
8	Andrev Radford, Martin Atkinson, David Britain, Harald Clahsen, Andrev Spencer. Linguistics. An introduction. –Nyu York, Kambridj Univer. Press, 2009. -447 p
9	Хасенов Ә. Тіл білімінің негіздері. – Алматы, 1996.
10	Реформацкий А.А. Введение в языкознание. – М., 2000.

Internet saytlari

<http://www.edu.uz>

www.pedagog.uz

www.edu.uz

tdpu-intranet.ped

<http://elibrary.kaznu.kz/ru>

Talabani fan bo‘yicha o‘zlashtirish ko‘rsatkichini nazorat qilishda quyidagi mezonlar tavsiya etiladi:

TALABALARNI BAHOLASH TARTIBI:

Baholash tartibi o‘z ichiga nazoratlar turini (oraliq, joriy va yakuniy) qamrab oladi. Talabani o‘zlashtirish darajasi quyidagi yo‘l bilan baholanadi:

Darajasi	Ballar (foiz)	Reyting	
A+	95 - 100 ball	4.5	A‘LO
A	90 - 94 ball	4.0	
B+	85 - 89 ball	3.5	JUDA YAXSHI

B	80 - 84 ball	3.0	YAXSHI
C+	75 - 79 ball	2.5	
C	70 - 74 ball	2.0	
D+	65 - 69 ball	1.5	SHARTLI O‘TDI
D	60 - 64 ball	1.0	
F	59 ball va undan past	0.0	O‘TMADI

Ballar taqimoti:

Oraliq nazorat - 30 ball.

Joriy nazorat - 20 ball.

Yakuniy nazorat - 50 ball.

Jami: 100 ball

TALABALARNING O‘ZLASHTIRISHINI BAHOLASH MEZONLARI

“A+”, “A”, “B+” baho: talaba materiallarni mustaqil ravishda tez o‘zlashtiradi; xatolarga yo‘l qo‘ymaydi; mashg‘ulotlarda faol ishtirok etadi; savollarga to‘liq va aniq javob beradi.

“B”, “C+”, “C” baho: talaba materiallarni yaxshi o‘zlashtirgan, uni mantiqiy ifoda eta oladi; mashg‘ulotlarda faol ishtirok etadi; savollarga to‘liq va aniq javob beradi, biroq uncha jiddiy bo‘lmagan xatolarga yo‘l qo‘yadi.

“D+”, “D” baho: asosiy materiallarni biladi, biroq aniq ifoda etishga qiynaladi; savollarga javob berishda aniqlik va to‘liqlik yetishmaydi; materiallarni taqdim etishda ayrim xatoliklarga yo‘l qo‘yadi; kommunikatsiya jarayonida qiyinchilik sezadi.

“F” (o‘tmadi) baho: materiallarni o‘zlashtirmagan; savollarga javob bera olmaydi; mashg‘ulotlarda ishtirok etmaydi.

Talabalarni baholashda quyidagilar hisobga olinadi:

- mashg‘ulotlardagi ishtiroki (davomat);
- mashg‘ulotlardagi faollik va ijodkorlik;
- asosiy va qo‘shimcha o‘quv materiallarini o‘zlashtirish;
- mustaqil ta‘lim bo‘yicha topshiriqlarni o‘z vaqtida bajarish;
- nazoratning barcha turlarini o‘z vaqtida bajarish.

AKADEMIK VA ETIK TALABLAR:

Nazorat topshiriqlarini bajarishda ko‘chirmakashlikka (plagiat) yo‘l qo‘yilmaydi.

Test, o‘quv loyihalari, mustaqil ishlar, oraliq, joriy, yakuniy nazorat topshiriqlarini boshqa shaxslardan ko‘chirib olinishiga yo‘l qo‘yilmaydi, boshqa talabaning o‘rniga imtihon topshirish ta‘qiqlanadi.

Kurs bo‘yicha har qanday nazorat topshirig‘ini soxtalashtirgan talaba „fanni o‘zlashtirmagan“ („F“) hisoblanadi.

Mashg‘ulotlar paytida mobil aloqa va boshqa elektron qurilmalardan foydalanishga yo‘l qo‘yilmaydi.

Mashg‘ulotlar paytida auditoriyada (virtual auditoriyada) belgilangan talablarga zid harakatlar qilish mumkin emas.

Boshqalar va turli fikrlarga tolerant munosabatda bo‘lish talab etiladi.

Kontakt soatlari*: mustaqil ta‘lim topshiriqlarini bajarish, ularni taqdim etish, zarur ma‘lumotlar va turli materiallar bo‘yicha savollarga quyidagi grafik asosida o‘qituvchiga murojaat qilishingiz mumkin:

№	Kun	Vaqt	Xona
1.	Payshanba	14.00 – 15.00	307-320

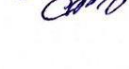
Fan ukituvchisi tugrisida ma'lumot

Muallif:	Gulmurza Qurbaniyazov, Filologiya fanlari doktori (DSc), professor
E-mail:	xaytbayev_oybek@mail.ru
Tashkilot:	Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti, "O'zbek tili" kafedrasini
Taqrizchilar:	Pedagogika fanlari nomzodi, dotsent Sh.Bo'ranova Filologiya fanlari nomzodi, dotsent M.Xudayarova

Mazkur Sillabus Nukus DPI O'quv-uslubiy Kengashining 2025-yil "28.06" dagi 11-sonli yig'ilish bayoni bilan tasdiqlangan.

Mazkur Sillabus "O'zbek tili" kafedrasining 2025-yil "27.06" dagi 11-sonli yig'ilish bayoni bilan ma'qullangan.

O'quv-uslubiy boshqarma boshlig'i
Fakultet dekani
Kafedra mudiri
Tuzuvchi

 A. Abdiev
 B. Davletov
 Sh. Bo'ranova
 G. Qurbaniyazov